XXI АСРДА БИОЛОГИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА УЛАРДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БИОЛОГИИ В XXI ВЕКЕ И ЗНАЧЕНИЕ В НИХ ИННОВАЦИЙ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ НОМИДАГИ
ЖИЗЗАХ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

XXI АСРДА БИОЛОГИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА УЛАРДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Биология ва уни ўқитиш методикаси кафедраси профессори Хударган Мавлонов таваллудининг 75 йиллигига бағишланган

Республика илмий анжумани материаллари
(2021 йил 15 апрель)

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БИОЛОГИИ В XXI ВЕКЕ И ЗНАЧЕНИЕ В НИХ ИННОВАЦИЙ
МАТЕРИАЛЫ

Республиканская конференция, посвящённая к 75-летию профессора кафедры биологии и методики её преподавания Хударгана Мавлонова
(15 апрела 2021 года)

Жиззах-2021

УДК: 581.5 (09)
ББК: 28.58 Г
Э-59

“XXI асрда Биологиянинг ривожланиш истиқболлари ва уларда инновацияларнинг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий анжумани материаллари

Жиззах 2021. – 498 бет.

Таҳрир хайъати:, проф. п.ф.д. Ш.С.Шарипов, таҳрир ҳайъати раиси
б.ф.н. доц. Қодиров Ғ., таҳрир ҳайъати ўринбосари
проф., б.ф.д. Раҳмонқулов У.
доц., б.ф.д. (PhD) Азимова Д.Э.
б.ф.д. (PhD). Авалбоев О.Н.
б.ф.д. (PhD). Абдуллаева Н.С.
б.ф.д.(PhD). Ҳамраева Н.Т.
Усанов У.Н.

Тўплам редакторлари: б.ф.д.(PhD)., доц. Азимова Д.Э., б.ф.д.(PhD). Авалбоев О.Н., б.ф.д.(PhD). Ҳамраева Н.Т.

Ушбу тўплам Жиззах давлат педагогика институтида 2021 йил 15 апрелда бўлиб ўтган Республика илмий анжумани материалларидан иборат.

Уларда флора, систематика ва юксак ўсимликлар географияси, биологикхилма-хилликни ўрганиш ҳамда ноёб,йўқолиб бораётган ўсимлик ва ҳайвон турларининг муҳофазаси, ўсимликлар қоплами, ресурусларини ўрганиш, структуравий ботаника, экология, интродукция, сув ва қуруқлик ценозлари ҳайвонларни ўрганиш, паразитлар ва энтомокомлекслари шакллантирувчи,ҳаракатлартирувчи тадқиқотларнинг замонавий муаммолари бўйича олиб борилган тадқиқотларнинг натижалари келтирилган.

Мақолалар тўплами илмий ходимлар, қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги мутахасислар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари ўқитувчи, талабалари ҳамда тадқиқотчилар учун мўлжалланган.

Мазкур тўплам Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълими вазирлигининг 2021 йил 2 мартдаги 78-Ф-сонли фармойиши асосида нашрга тавсия этилган.

Ma'ruza induktiv tuzilganda, avval o'quvchilar hodisa va ob'ektlar bilan tanishtirilib, keyin umumiy xulosa keltirib chiqariladi.

Deduktiv ma'ruzada esa buning aksi bo'ladi, ya'ni, avval umumiy tushunchalar beriladi, keyin ob'ektlar va hodisalar yordamida uning mazmuni ochib beriladi.

Mazkur metod tarkibiga o'quv materialini mantiqiy ketma-ketlikda bayon qilish, muammolarni qo'yish, ob'ektlarni aniqlash, taqqoslash, xulosa chiqarish, umumlashtirish, o'quvchilarning diqqatini jalb qilish uslublari kiradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури// Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. /Ҳужжатлар тўплами. - Тошкент: Шарқ, 1997. - 32-61 б.
2. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг 16 йиллик тараққиёт йўли. – Тошкент, 2007. -24 б.
3. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда. – Тошкент: Ўзбекистон, 1999. – 48 б.
4. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008.- 176 б.
5. Ўзбекистон Республикасининг "Ахборатлаштириш тўгрисида"ги қонуни // Ахборот ва ахборотлаштиришга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. –Тошкент: Адолат, 2008. -290 б.
6. Авазов Ш. Экологическое воспитание старшеклассников сельской школы в процессе краеведческой деятельности: Автореф.дисс. ... канд.пед.наук. -Тошкент, 1993.-19 с.

БЎЛАЖАК БИОЛОГИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИДА БАДИИЙ-ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ

Раббимова Ф.Т., Тошпўлатов О.
Жиззах давлат педагогика институти

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ 2909-сон Қарори ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2015 йил 31 январдаги "Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификатори"даги таълим соҳалари бўйича давлат таълим стандартлари тузилмаси бўйича тавсияларда олий таълим соҳалари Давлат таълим стандарти ва малака талабларини ишлаб чиқишнинг асосий талабларидан бири сифатида компетент ёндашувга асосланиш белгилаб қўйилган.

Педагогика соҳаси бўйича Давлат таълим стандартида бўлажак ўқитувчиларнинг қуйидаги умумкасбий малака талабларига эга бўлиши лозимлиги кўрсатиб ўтилган: математик ва табиий-илмий фанлар билан ихтисослик фанлар ўртасида илмий ва назарий боглиқликни таъминлаши;ихтисослик фанларни ўрганиш ва чуқур эгаллаш учун зарур бўлган фундаментал умумкасбий билимларни, амалий кўникма ва ўқувларни шакллантириши; таълим олувчиларнинг умумкасбий маданияти

ва интеллектини ривожлантириши; умумкасбий вазифаларни ҳал этишда фан ва таълимнинг замонавий муаммоларига доир билимлардан фойдаланишга тайёрлаши ҳамда муваффақиятли амалга оширишга доир ахборий-дидактик таъминотни яратиш малакасини таркиб топтириши; касбий фаолиятнинг илмий соҳасидаги ўзгаришларни англаш, таҳлил этиш, умумлаштириш, аниқ хулосалар қабул қилиш кўникма ва малакаларини шакллантириши; замонавий таълим ва инновацион тенденцияларни ҳисобга олган ҳолда, касбий ўз-ўзини ривожлантириш йўналишларини белгилаб бериши; бирламчи манбалар асосида касбий билимларни ривожлантириш, касбий шаклланиш ва ижтимоийлаштириш имкониятини тақдим этиши; моделли тасаввурларни тажриба усуллари ва олинган натижаларни қайта ишлаш йўриқларига оид билимларни амалда қўллаш кўникмаларини таъминлаши; психика, шахс, фаолият, мулоқот, билиш жараёнлари, иродавий сифатлар, ҳиссий ҳолатлар, индивидуал-хусусиятларга доир билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш, ҳамда бўлажак педагог мутахассислар тамонидан психик тараққиёт қонуниятлари, даврлари, механизмлари, омиллари ва шарт-шароитлари ҳақидаги замонавий илмий билимнинг ўзгартирилишини ташкил этиш; психологиянинг моҳияти, психика ва онг тушунчалари, психик жараёнлар, ҳолатлар, хусусиятлар, психик ривожланиш ва унинг ўзига хос хусусиятлари, ёш даврлари таснифи, психик тараққиётнинг турли босқичлари учун хос психофизиологик ва психологик хусусиятлар ҳақидаги билимлар билан қуроллантириш; бўлажак ўқитувчиларни замонавий педагогик фанининг назарий-тарихий асослари ва ўқитувчи маҳоратига доир билимлар билан қуроллантириш, Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўгрисида”ги Қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” талаблари асосида таълим-тарбия жараёнини оқилона ташкил этиш, педагогик меросдан самарали фойдаланиш, реал таълим амалиётида юксак педагогик маҳорат ва ўқитувчи нутқи маданиятини намоён эта олишга ўргатиш; талабаларни Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш ва таълимни самарали ташкил этишга ўргатиш; ўқув-тарбия жараёнини самарали бошқариш, ўқув-меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш ҳамда таълим олганликни ташхис этиш қонуният ва тамойиллари билан таништириш; миллий ва жаҳон педагогик фикрлари тараққиёти билан таништириш ҳамда педагогик меросдан самарали фойдаланиш кўникма ва малакаларини шакллантириш; глобал доирада таълим тизими ривожланишининг ҳолати, асосий йўналишлари ва қонуниятларини таҳлил этиш, миллий ва ҳудудий ўзига хосликлардаги умумий кўринишларни очиб бериш, халқаро педагогик тажрибанинг ижобий ва салбий жиҳатлари, миллий педагогик маданиятни бойитиш шакл ва методларини аниқлаштириш;талабаларни ўқитувчи фаолиятида касбий маҳоратнинг тутган ўрни, мазмун-моҳиятига доир назарий билимлар ҳамда педагогик фаолиятнинг турли кўринишларида ўқитувчининг муомала маданияти,огзаки ва ёзма нутқ маданияти, ўқувчилар билан алоқа ўрнатиш ва мулоқотга кириша олиш методикасини тўлиқ ўзлаштитиришларига эришиш лозим.

Шунингдек, Давлат таълим стандартида бўлажак ўқитувчиларнинг қуйидаги ихтисосликкка доир малака талабларига эга бўлиши белгилаб берилган: бакалавриат таълим йўналиши бўйича мувофиқ касб фаолияти соҳаларида эришилган асосий ютуқлар, муаммолар ва уларнинг ривожланиш истиқболлари ҳақида тасаввур ҳосил қилиши;тегишли бакалавриат таълим йўналиши бўйича махсус билимларни, касб фаолияти кўникмалари ва укувларини шакллантириши; ихтисосликнинг аниқ касбий ва

илмий йўналишлари билан таништириш, касб фаолияти хусусиятлари, фаолиятнинг устувор жиҳатлари, малакавий талаб ҳамда эгалланиши зарур бўлган асосий малакаларни таркиб топтириши; касбий-йўналтирилган талаблар, ижтимоий маданий сифатлар, мутахассисликка хос бўлган сифатлар (касбий йўналганлик, билимдонлиги, касбий лаёқат)ни ривожлантириши; бўлажак касбий фаолият индивидуал методининг асоси сифатида, ўқув-педагогик ҳаракатларнинг репродуктив ва ижодий усулларини шакллантириш; муҳим касбий сифатларни ривожлантириш, касбий ва шахсий ўзини ривожлантириш эҳтиёжини юзага келтириши; аниқ педагогик вазиятда маълум масалаларни ажратиб олиш ва уларни ҳал қилиш усули сифатида педагогик тафаккурни ривожлантириши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент: Ўзбекистон, 2016. Б.8
2. Каримов И.А. Ўзбекистан – келажаги буюк давлат. – Тошкент: Ўзбекистон, 1992. – 62 б.
3. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли (ЎзР ОМ XII сессиясида 1993 йил 6 майда сўзлаган нутқи).// Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Т.1. -Тошкент: Ўзбекистон, 1996. – Тошкент: Ўзбекистон, 1996. – 36-85 б.
4. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг асосий тамойиллари.// Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Т.3– Тошкент: Ўзбекистон, 1996. –3-54 б.
5. Каримов И.А. Баркамол авлод– Ўзбекистон тараққиётинингпойдевори. Ҳужжатлар тўплами. – Тошкент: Шарк, 1997.– 3-19 б.
6. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури// Баркамол авлод – Ўзбекистон тарақиётининг пойдевори. /Ҳужжатлар тўплами. - Тошкент: Шарқ, 1997. - 32-61 б.
7. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг 16 йиллик тараққиёт йўли. – Тошкент, 2007. -24 б.
8. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда. – Тошкент: Ўзбекистон, 1999. – 48 б.
9. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008.- 176 б.
10. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборатлаштириш тўгрисида”ги қонуни // Ахборот ва ахборотлаштиришга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. – Тошкент: Адолат, 2008. -290 б.
11. Авазов Ш. Экологическое воспитание старшеклассников сельской школы в процессе краеведческой деятельности: Автореф.дисс. … канд.пед.наук. -Тошкент, 1993.-19 с.

OLAM" VA "TABIATSHUNOSLIK" DARSLARIDA IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISHDA TRIZ TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH... 94
34 BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARI IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH USULLARI... 96
35 Ergasheva N.E., Sodiqova M.Sh.INTERFAOL USULLAR ORQALI O'QUVCHILARDA MUSTAQILISHLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH.. 98
36 Jabbarova Z. O. Islamova N. BOSHLANGICH TA`LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI................................ 101
37 Almamatova Z.X, Esankulova D. S. Aliqulova S. T. EKOLOGIK MADANIYAT VA MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYANING MUHIM JIHATLARI.. 103
38 Murotova G.N., Ismatullayev O. KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYA CHET TILLAR BO'YICHA EGALLANGAN BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI MULOQOT JARAYONIDA QO'LLASH QOBILYATIDIR.. 105
39 Mustafaqulova D. I., Ismatullayev O., Azamova M. A. BIOLOGIYA DARSLARIDA "DOMINO" METODIDAN FOYDALANISH......................... 108
40 Раббимова Ф.А., Абдумурадова Д.У. ПОЗНАНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ЦЕННОСТИ ПРИРОДЫ... 110
41 Жулбоев Т.А., Убайдуллаева З., Абдувалиева К.Х, Султонов М.М. КИМЁВИЙ ЖАРАЁНЛАРНИ МОДЕЛЛАШТИРИШДА CROCODILE CHEMISTRY ДАСТУРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ УСУЛИ.. 112
42 Imomov O. N., To'xtaboyeva Yu.A. TA'LIMDA YEVROPA OLIY O'QUV YURTLARINING INNOVASION TAJRIBALARI (Polsha misolida)................ 116
43 Раббимова Ф.Т., Жўраева Л. БЎЛАЖАК БИОЛОГИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИДА БАДИИЙ-ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АМАЛИЁТДАГИ ҲОЛАТИ.............................. 118
44 Shaymatov S.R., Maxammadiyev D.M., Pardaboyev S.B. O'QUVCHILARGA EKOLOGIK TA'LIM – TARBIYA BERISH.. 122
45 Rabbimova F.T., Djamalova V. BOTANIKA DARSLARIDA RA'NODOSHLAR OILASINI O'QITILISHIDA ESTETIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH.. 125
46 Toshpo'latov O. INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING TA'LIMDAGI O'RNI.. 127
47 Раббимова Ф.Т., Тошпўлатов О. БЎЛАЖАК БИОЛОГИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИДА БАДИИЙ-ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ... 132
48 Кубакова К. Қ., Остонов Ш. БИОЛОГИЯНИ ЎҚИТИШДА ДИДАКТИК ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ.............................. 135
49 Холбутаев Ш. СИНФДАН ТАШҚАРИ МАШҒУЛОТЛАРДА – ЭКОТУРИЗМ СОҲАСИ ОРҚАЛИ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ